

A MŰSZAKI KÖNYVTÁRAK ÉS AZ ÜZEMI SZAKSZERVEZETI
KÖNYVTÁRAK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL.

A magyarországi könyvtárhálózat kialakítása során - a szovjet példa nyomán - üzeinkben, vállalatainkban, kutatóintézeteinkben egyaránt két könyvtárat létesítettünk: szakszervezeti könyvtárat és műszaki könyvtárat. A két könyvtár önálló feladattal, külön helyiségben, külön könyvtárossal, külön költségvetéssel működött és működik leggyakrabban ma is. Feladataik ismeretese:

A szakszervezeti könyvtár közművelődési feladatokat tölt be: az üzem, vagy vállalat dolgozóinak politikai képzését, szórakozását és művelődését szolgálja. A művelődési igények kielégítése során a széleskörű általános műveltség terjesztése mellett elsőrangú feladata a szakszervezeti könyvtárnak a szakmai műveltség emelése, a szakirodalom olvasztatásának megkedveltetése is. -

A műszaki könyvtár feladata a termelés közvetlen segítése, a műszaki dolgozók szakképzettségének emelése oly módon hogy a fejlett technika elsajátításával képesek legyenek saját munkateljesítményük állandó növelésére, másrészt újabb és jobb eljárások kikísérletezésével az egész szakma vagy iparág termelésének fellendítésére és önköltségének csökkentésére. A két könyvtár tehát - az eddigiek alapján - akkor tölthetné be hivatását maradéktalanul, ha egymást támogatva, egymás munkáját kiegészítve dolgoznának. A gyakorlatban azonban ilyen együttműködésre alig találunk példát. Az üzemek legnagyobb részében a két könyvtár között semmiféle kapcsolat nincs. Ez a helyzet többek között Diósgyőrött a Lenin Kohászati Művekben, az Ózdi Kohászati Üzemekben, az Egyesült Izzóban, a Budapesti Villamosgép- és Kábelgyárban is. A felsorolt üzemekben mindkét könyvtár vásárol műszaki irodalmat; gyakran főlegesen szerzik be magas példányszámban ugyanazt a művet, ugyanakkor pedig pénzhiánnyal küzdenek /különösen a szakszervezeti könyvtárak/ egy-egy fontos, keresett mű megvásárlásánál.

A műszaki irodalom olvasottsága semmi esetre sem mondható kielégítőnek. A műszaki könyvtárak olvasói - az üzem dolgozóihoz viszonyítva alacsony a számuk - legnagyobb részét a mérnökök közül kerülnek ki. Ózdon a műszaki könyvtár 10.000 kötetét mindössze 280 olvasó használja. A szakszervezeti könyvtárak vezetői vagy kezelői legtöbbször nem tekintik feladatuknak a szakirodalom olvastatását.

Ha eddig a legtöbb helyen egymástól teljesen függetlenül működött a két könyvtár, - ujabban néhány üzemben e jelenségnek éppen ellenkezőjét tapasztaljuk. Így pl. a Fémárú és Szerszámgépgyárban, a Lámpagyárban, az Újpesti Gyapjuszövőben egy dolgozó vezetése alatt egyesítették a két könyvtárat. Az intézkedésekre nyilván az adott okot, hogy mivel a könyvtárak mindegyike függetlenített könyvtárost - esetleg többet is! - igényelt már, az üzem vezetősége viszont sokallotta a két függetlenített könyvtárosi állást /hiszen "a könyvtárosnak van a legjobb dolga: egész nap olvashat és ha jön valaki, levesz egy pár könyvet a polcról, meg megint visszatesz egy pár könyvet, hát mi is az?"/. Ugy gondolták megoldani a problémát, hogy egy személyre bízták mindkét feladat ellátását. Hogy ez a "megoldás" milyen veszélyeket rejt magában, azt alábbiakban igyekszünk megvilágítani.

A legfőbb, szinte megoldhatatlan nehézséget a kettős feladatra alkalmas könyvtáros személyének megválasztása jelenti. A műszaki könyvtároshoz a legkülönbözőbb szakmai kérdésekkel fordulnak az olvasók; ezek megválaszolása, illetve a megfelelő irodalom gyors kiválasztása szakképzettséget, nyelvtudást és a szakirodalom alapos ismeretét követeli. Ha pedig feltételezzük, hogy a könyvtáros mindezeknek az adottságoknak birtokában van - még nem biztos, hogy megfelelő szépirodalmi műveltség és emberismeret is fogja segíteni az olvastatás irányításának munkájában.

Az Újpesti Gyapjuszövőben, ahol főiskolát végzett szakszervezeti könyvtáros kezeli a műszaki állományt is, kitűnő adottságai és megfelelő műszaki segítség mellett, napi 10-11 órai munkában sem tud eleget tenni minden feladatának. Mindkét könyvtár állományának gyarapítása - ha lelkiismeretesen végzi - időt és utánjárást igényel. A feldolgozás, a katalógushálózat megfelelő kiépítése mellett lehetetlen egyidőben ellátni mindkét könyvtár kölcsönzését - nem is beszélve arról, hogy indokolt lehet a két kölcsönzési nyilvántartás különböző módon való vezetése is. A műszaki könyvtár látogatója esetleg olyan kérdéssel fordul a könyvtároshoz, amelynek lelkiismeretes kielégítése többórás munkát igényel és amelyen esetleg jelentős megtakarítást eredményező újítás sikere áll, vagy bukik. Közben azonban

nem küldheti el azokat a dolgozókat sem, akik kisgyermeküknek vagy feleségüknek visznek olvasnivalót, vagy esetleg ideológiai konferenciára kívánnak készülni. Arra már nem is gondolhat ilyen körülmények között, hogy a szakszervezeti könyvtár olvasóinak érdeklődését az ismeretterjesztő és szakirodalom felé irányítsa. A vélt megtakarítás helyett tehát az eredmény éppen ellenkezője lesz. A műszaki könyvtári munka lebecsülését megsínyli az üzem munkája, végső soron népgazdaságunk egésze is. - A szakszervezeti könyvtár megrövidítése, - ha nehezebben is mérhető fel a kár - kulturforradalmunk ütemét fogja lassítani.

Könyvtárhálózataink fejlődése, a műszaki könyvtárügynek egyre fokozódó jelentősége és sokrétű feladatainak felismerése meg kell, hogy szüntesse ezt az egyelőre még terjedő, a fejlődésnek egy fázisára jellemző "gyermekbetegséget". A szakmai szakszervezeteknek és a műszaki fejlesztési osztályoknak egyaránt arra kell törekedniük, hogy elhárítsák az utból a nehézségeket és együttes erővel teremtsék meg a k é t könyvtár sikeres munkájának feltételeit. Az eredmény nem fog elmaradni. Bizonyítja ezt azoknak az üzemeknek hosszú sora, ahol a jól működő szakkönyvtár valóban elsőrendű segítségévé vált a termelő munkának /mint pl. a győri Wilhelm Pieck gyárban, az Ikarusban, a Csepel Autógyárban, stb./ és ahol egy, két vagy több függetlenített műszaki könyvtáros látja el a munkát.

Meglátogattuk az Ikarus gyár könyvtárait. Nemcsak azért volt hasznos ez a látogatás, mert megismertünk egy kitűnően működő műszaki könyvtárat, de képet nyertünk arról is, milyenféle együttműködés kialakítására kell törekedni a jövőben valamennyi üzemben.

Az Ikarus gyár mindkét könyvtára az üzem területén kívül, a kulturotthonban van, egy emeleten, egymástól mintegy 50 lépésnyire. Mindkét könyvtárnak 2-2 helyisége, 10-, illetve 12.000 kötet könyve, függetlenített könyvtárosai és közös kiállítási vitrinje van, amelyet felváltva használnak. A szakszervezeti könyvtár - a műszaki könyvtáros tanácsadása alapján - rendszeresen vásárol alapfoku, egyszerűbb műszaki könyveket állományának régebbi, tudományos igényű szakkönyveit azonban átadta a műszaki könyvtárnak. A szakszervezeti könyvtáros - aki egyébként irodalomszakos tanárnő - igyekszik felkelteni olvasói érdeklődését az állomány ismeretterjesztő és szakkönyv-anyaga iránt is, ha pedig az olvasó igényesebb szakkönyvet kíván, átküldi a közelben lévő szakkönyvtárba, ahol hozzásegítik a legmegfelelőbb irodalomhoz. Az Ikarus könyvtárosainak jó munkáját dicséri az a körülmény is, hogy

a műszaki könyvtár olvasóinak igen magas százaléka fizikai dolgozó /70%/ és ifjumunkás. Példájukból kiindulva vizsgáljuk meg, milyen együttműködés lehetséges és szükséges ahhoz, hogy a műszaki fejlesztéshez elengedhetetlenül szükséges széleskörű - szellemi és fizikai dolgozók között egyaránt népszerű - műszaki kultúra alapjait lerakhassuk.

Elhelyezés.

A megoldás egyszerűnek látszik: hozzuk a két könyvtárat egymás közvetlen szomszédságába. Ha pedig a főmérnöknek, laboratóriumnak, stb. állandó kézikönyvtárra van szüksége, adjuk ezeket a műveket /lehetőleg duplumpéldányaikat/ letétként oda, azzal a kikötéssel, hogy csak helyben használhatók. Az Újpesti Gyapjuszövő könyvtárosa ezzel a módszerrel csak a laboratóriumban lévő kézikönyvtárral 600 kötetes havi könyvforgalomról számol be. Hasonlóan dolgozik Balázs elvtárs, a győri Pieck gyár kitüntetett könyvtárosa és a Kábel- és Sodronykötélgyár könyvtárosa is. /MKT. 4.sz. 43-45. p., 5. sz. 46-48. p./ A Kábel- és Sodronykötélgyár példája azt mutatja, hogy a közös helyiség /de nem közös könyvtáros/ előnyös mindkét könyvtár számára, mindkettő olvasótáborát növeli. /MKT. 5. sz. 46. p./

Ott, ahol a könyvtár előnyösebb elhelyezésére nincs lehetőség, arra kell törekedni, hogy a szakszervezeti könyvtár megfelelően kiegészített műszaki állományát erőteljes propagandával népszerűsítsük. /Részletesebben l. "Propaganda" cím alatt./

Gyarapítás.

Megfelelően egybe kell hangolni a két könyvtár szerzeményezését. A műszaki könyvtár nyújtson segítséget /és a szakszervezeti könyvtáros fogadja örömmel az ilyen segítséget!!/ a megrendelések összeállításánál. Gondoskodjék arról, hogy így a két könyvtár együttes állománya a szakmára és a határterületekre vonatkozó /textiliparban pl. vegyszeri irodalom, stb./ t e l j e s anyagot tartalmazza.

Mivel a szakszervezeti könyvtárak könyvbeszerezésre fordítható kerete erősen korlátozott, a műszaki könyvtárak anyagi ellátottsága viszont kielégítő, feltételezhető olyan megoldás is, hogy az alapfoku műszaki könyvek egy részét a műszaki könyvtár veszi meg és letétként engedi át a szakszervezeti könyvtárnak. Ebben az esetben a műszaki könyvtáros rövid, szakszerű anotációt is adhat a könyv mellé, megjelölve, hogy az milyen szakmájú és képzettségű dolgozónak ajánlható. Ha pedig a fejlődés során már sikerült oda elérnünk, hogy a fizikai dolgozók önként, szívesen lá-

togatják a műszaki könyvtárat is, ez az anyag visszavonható szükség esetén a SZOT-könyvtárból. Ugyanez vonatkozik néhány műszaki folyóirat előfizetésére is.

Propaganda.

Propagandamunkánk célkitűzése, hogy a műszaki és a fizikai dolgozók minél nagyobb mértékben használják fel a szakirodalom nyújtotta előnyöket. Félre kell itt tenni mindenfajta vetélkedést. Ha az előbb említett körülmények folytán azt tapasztaljuk, hogy a fizikai dolgozók nagyobb számban látogatják a szakszervezeti könyvtárat, indítsuk meg a propagandát ebben az irányban. A leghasznosabb propaganda-eszköz itt a személyes, jó kapcsolat. Az az olvasó, aki teljes bizalommal kér "valami jót" a könyvtárostól, szívesen fogja olvasni az ajánlott ismeretterjesztő irodalmat is. Népszerűen megírt természettudományi művek megszerettetése után már csak egyetlen lépés a jól megválasztott, alapfoku szakkönyv olvastatása. Amikor pedig az olvasó már olyan könyvet kíván, ami csak a műszaki könyvtár állományában van meg, - ne küldjük azonnal oda, hanem első-, másodízben kérje át azt számára a SZOT-könyvtáros. A tapasztalat azt mutatja, hogy azok a kezdő olvasók, akiket "tulkorán" irányítottak át a műszaki könyvtárba, nem mentek át oda; "elkalodtak", "lemorzsolódtak". Ha azonban már egy-két igényesebb műszaki könyvet megszerzett számukra a könyvtáros, biztosította az érdeklődést, nyugodtabban javasolhatja a szakkönyvtár meglátogatását és használatát. Evvel a módszerrel a szakszervezeti könyvtárak valóban nevelik, előkészítik a műszaki könyvtár olvasógárdáját.

A személyes beszélgetésen kívül /amit erősen megnehezít a szakszervezeti könyvtárosok viszonylag rövid idő alatt lebonyolított nagy forgalma/, igen jól bevált propaganda-eszköz a falitábla és a kiállítás.

A falitábla nem más, mint egy feltűnő helyen kifüggesztett, üveglappal fedett deszka, amelyre feltűzzük a Műszaki Élet, az Ifjú Technikus vagy az Élet és Tudomány egy számát, valamilyen közérdeklődésre számot tartó cikkénél felnyitva. Alatta néhány, a témával foglalkozó könyv vagy cikk címe és a felirat: "Érdekli a kérdés? A szakszervezeti könyvtárban megtalálja részletes irodalmát!"

A kiállítást az üzem forgalmas részén elhelyezett zárható, üveges tárlóban rendezzük. Ez a tárló /vagy vitrin/ legyen a két könyvtár közös tulajdona, a benne lévő anyagot is felváltva szolgáltatassák. A szakszervezeti könyvtár új

szépirodalmi szerzeményei után ismertessük az üzem egyik ujtójának munkásságát, A Vörösmarty-évfordulóról való megemlékezés után következő héten új műszaki könyveinkből mutathatunk be néhányat. Hálás téma a műszaki kiállításokhoz az üzem, vagy az iparág története is. A Klement Gottwald-gyár eddig elhanyagolt műszaki könyvtára Bláthy-Zipernovszky-Ganz kiállítást rendezett, az üzemből eddig példa nélkül álló érdeklődés mellett. /Persze ez az érdeklődés még mindig messze nem kielégítő.!!/

Végül beszéljünk néhány szót a két könyvtárnak az ifjúsággal kapcsolatos feladatairól. Az ipari tanulók és az érettségizett fiatalok szakmai irodalommal való ellátása felelősségteljes, szép feladat. A DISZ szervezésében most megindult József Attila olvasómozgalom, amely erősen támaszkodik a könyvtárak segítségére, a szépirodalom olvastatása mellett súlyt helyez a szakmai műveltség fejlesztésére is. Az Ikarus-gyár DISZ szervezete kiadta a jelszót: "Legyen minden DISZ-fiatal tagja a műszaki könyvtárnak!" Ez a jelszó azonban csak ott valósítható meg, ahol a megfelelő könyvanyagot megfelelő könyvtáros ajánlja az ifjú olvasóknak. - Az olvasóköri foglalkozások is jó alkalmat nyújtanak a műszaki könyvtárosnak, hogy ismertethesse munkáját, elbeszélgesse a fiatalokkal és kedvet ébresszen bennük a könyvtár használatához.

- x -

Nagy vonásokban vázoltuk egyrészt a jelenlegi helyzetet, másrészt azt a jó kapcsolatot, amelynek kiépítésére törekedni kell. Ha könyvtárosaink világosan látják maguk előtt a kitűzött célt: kiszélesíteni a művelt, jólképzett emberek körét - fogjanak össze ennek a célnak érdekében. Keressék meg a kapcsolatot a másik könyvtárossal, beszéljék meg közös gondjaikat és segíteni-akarással, jóakarattal kezdjék meg végre egy egészséges együttműködés kiépítését.

Simon Mária Anna